

коментарі Міністерства освіти і науки України, 2014. – Вип. 12. – С. 12–45.

5. Миронова С. П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності: підручник / С. П. Миронова. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. – 260 с.

6. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник / В. М. Синьов. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – Частина I. – 238 с.

REFERENCES

1. Aleksyuk, A. M. (1998). *Pedahohika vyshchoyi osvity Ukrainy*. [Pedagogy of Higher Education of Ukraine]. Kyiv.

2. Bufetov, N. M. (1988). *Moral'ne vykhovannya v dopomizhniy shkoli*. [Moral education in auxiliary school] Alma-Ata.

3. Dzhyherei, V. S., Zhydetskyi V. Ts. (2001). *Bezpeka zhyttiediialnosti*. [Life Safety]. Lviv.

4. Hladchenko, I. V. (2014). *Navchalni prohramy dlia pidhotovchoho, 1-4 klasiv spetsialnykh zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv dlia rozumovo vidstalykh ditei: Osnovy zdorovia (1-4 klasy)*. [Educational programs for preparatory, 1-4 grades of special general educational institutions for mentally

retarded children: Fundamentals of health (grades 1-4)]. Kyiv.

5. Myronova, S. P. (2014). *Metodyka korektsiinoi roboty pry porushenniakh piznavalnoi diialnosti*. [Method of correctional work in case of violations of cognitive activity]. Kamianets-Podilskyi.

6. Synov, V. M. (2007). *Korektsiina psykhopedahohika. Olihofrenopedahohika*. [Corrective psycho-pedagogy. Oligofrenopedagogika.] Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МАКСИМЕНКО Наталія Валеріївна – асистент кафедри спеціальної освіти та здоров'я людини, Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: проблеми корекційної освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MAKSIMENKO Natalia Valeriiivna – Assistant of the Department of Special Education and Health of the Person, Centralukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko.

Circle of scientific interests: problems of correctional education.

Стаття надійшла до редакції 28. 12. 2018 р.

Рецензент – д. п. н. професор Стратан-Артишкова Т. Б.

УДК 373 – 056.2.3

НАГОРНА Олена Василівна –

асистент кафедри спеціальної освіти та здоров'я людини
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
e-mail: len.lex.kir7@gmail.com

**ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВИТИ
В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ПРОСТІР**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. На державному рівні приймаються положення та законодавчі акти, які забезпечують і гарантують отримання якісної освіти учнями з особливостями психофізичного розвитку в масових школах. На сучасному етапі розвитку системи освіти в Україні актуальним постає питання інклюзії, що є основою залучення дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір. Пройшовши складний шлях від принизливого для всіх осіб із порушеннями психофізичного розвитку стану «непотрібних» для суспільства людей через сегрегацію та інтеграцію, ідея інклюзивного виховання та навчання полягає в доступності освіти всіх без винятку дітей із різними потребами, поступово впроваджується в багатьох масових школах, міст і районів нашої країни, визначаючи цей напрям, як найбільш прогресивний в освітній політиці держави. У Наказі Міністерства

освіти і науки України від 01.10.2010 № 912 «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання» зазначено, що успішне запровадження інклюзивного навчання дітей з особливими потребами потребує вирішення завдань на державному рівні, а саме завдяки створенню інклюзивного освітнього простору, діти з особливими потребами мають можливість не тільки отримати гідну освіту, а й відчутти себе повноцінними членами шкільного колективу, а згодом стати повноправними громадянами своєї країни, що мають однакові для всіх права та обов'язки незалежно від своїх можливостей [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останнього десятиліття вітчизняні науковці, зокрема, С. Богданов, Г. Гаврюшенко, А. Колупаєва, Н. Найда, Н. Софій, І. Ярмошук та інші, присвячують свої праці дослідженням проблеми залучення

осіб з особливими потребами до навчання в освітніх закладах, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм. Разом з тим, незважаючи на важкість і актуальність інклюзивної освіти, науковці констатують серйозні проблеми в її науковій розробці та практичній реалізації.

Мета статті – дати загальну характеристику понять інклюзії та сучасних форм навчання дітей з особливими потребами в умовах масових навчальних закладів, розкрити сутність процесів інклюзії в освіті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інклюзія (від англ. inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, і насамперед тих, що мають труднощі у фізичному чи розумовому розвитку. Він передбачає розробку і застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті.

Головною метою інклюзивної школи є надання всім учням можливості повноцінного соціального життя, активної участі в житті колективу, забезпечення взаємодії учасників групи, турботу одне про одного як членів співтовариства.

Завдання інклюзивної освіти полягає в організації навчально-виховного процесу, який би задовольняв освітні потреби всіх дітей; розробці системи надання спеціальних освітніх і фахових послуг для дітей з особливими освітніми потребами; створенні позитивного клімату в шкільному середовищі.

Доцільним у процесі планування роботи загальноосвітнього закладу щодо впровадження інклюзивної освіти на наступний навчальний рік є дотримання: нормативно-правової бази: Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про охорону дитинства»; «Про реабілітацію інвалідів в Україні»; Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку; Концепції розвитку інклюзивного навчання; Програм, наказів, розпоряджень у галузі інклюзивної освіти тощо; трактування понять «інклюзивної освіти», як системи освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу; «інтеграції», як процесу введення дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній простір; «дітей з особливими освітніми потребами», як учнів, чії освітні потреби виходять за межі загальноприйнятої норми; «інклюзивної школи», як закладу освіти, який

відкритий для навчання всіх дітей, незалежно від їх фізичних, інтелектуальних, соціальних, емоційних, мовних чи інших особливостей; *особистісно-орієнтованої моделі навчання*: вчителі визнають, що кожна дитина розвивається у власному темпі і має індивідуальні особливості; вчителі діють, перш за все, як помічники, а лише потім як викладачі; навчання – це постійний процес; учням пропонуються конкретні навчальні завдання з відомим багажем досвіду; навчання в школі надихає на нові досягнення і приносить задоволення; учні активно залучаються до розв'язання проблем і планування; наголос робиться на розумінні основних понять; вчителі створюють навчальні ситуації, орієнтовані на прямий досвід, суспільні взаємодії та дослідження; вчителі сприймають запитання дітей і скеровують їхнє мислення за допомогою запитань, що потребують розгорнутої відповіді; учні працюють парами і малими групами; батьки розглядаються як перші вчителі та партнери; спілкування з сім'ями починається на початку навчального року і продовжують до закінчення закладу; *наступних рекомендацій*: продовжити систематичне обговорення питань стосовно інтегрованого та інклюзивного навчання на нарадах, семінарах (орієнтовні теми: «Інклюзивна освіта: проблеми та перспективи», «Уроки Доброти і Милосердя», «Школа – зручна для всіх», «Дивись на нас, як на рівних»); співпрацювати з представниками реабілітаційних центрів, соціальних служб, медичних установ; відвідувати заходи, на яких розглядаються питання щодо особливостей організації навчально-виховного процесу для дітей з особливими освітніми потребами; включати в плани методичних об'єднань питання щодо специфіки роботи з дітьми з особливими потребами (результатами засідань можуть бути методичні рекомендації, буклети, інформаційні листівки); створити творчі групи вчителів або міждисциплінарні команди, до складу яких входили б психолог, соціальний педагог, класні керівники; зробити добірку спеціальних програм та підручників, наочних та дидактичних матеріалів, підшивки газет, журналів; поповнювати інформаційний розділ «Радимо прочитати, ознайомитись» на стенді «Методичний куточок» матеріалами про інклюзивне навчання.

Отже, інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Інклюзивне навчання означає, що всі учні можуть навчатися в школах за місцем проживання, в загальноосвітніх класах, в яких в разі необхідності їм буде надаватися підтримка як у навчальному процесі, так і з перепланування школи, класів, програм і діяльності з тим, щоб всі учні без виключення навчалися і проводили час разом.

Інклюзивна практика реалізує доступ до одержання освіти в загальноосвітньому закладі за місцем проживання та створення необхідних умов для успішного навчання для всіх без виключення дітей, незалежно від їх індивідуальних особливостей, психічних та фізичних можливостей.

Інклюзивне навчання ґрунтується на правах людини і принципах рівності; спрямоване на всіх дітей і дорослих, особливо тих, хто є виключеним з загальної системи навчання; це процес усунення бар'єрів в системі освіти та системі підтримки.

Основа інклюзивного навчання. Всі учні можуть навчатися різними методами і в різний період часу; мають індивідуальні здібності й особливості; хочуть відчувати, що їх розуміють і цінують; мають різне походження і бажають, щоб їх відмінності шанувалися; пізнають скрізь.

Перевагами інклюзивного навчання є те, що всі діти отримують користь від інклюзивного навчання. Воно дозволяє їм розвивати індивідуальні сильні сторони і таланти; приймати всіх дітей без виключення в загальноосвітню шкільну систему і суспільство; працювати над досягненням індивідуальної мети беручи участь в житті громади та їхнього класу; залучати батьків в процес навчання і життя школи; розвивати культуру поваги і належності до школи; мати можливість навчатися і поважати різні здібності інших; створювати дружні стосунки з іншими дітьми; позитивно впливати на школу, громаду та поважати різноманіття та включення на більш широкому рівні.

Інклюзивне навчання означає, що всі учні отримують освіту в звичайних класах. Це не означає, що учень не може залишити клас з якихось певних причин. Кожен учень може отримати індивідуальну допомогу з того чи іншого предмету.

Якщо система освіти є інклюзивною, це не означає, що учні можуть розподілятися по групах за своїми характеристиками в окремих класах на цілий день або пів дня. В інклюзивному класі можливості створюються для всіх учнів з тим, щоб вони навчалися разом. Інклюзивне навчання не розділяє учнів у класі.

Інклюзія передбачає, що дитина з раннього віку знаходиться в соціумі. У дітей є можливості для налагодження дружніх

стосунків зі здоровими ровесниками й участі у громадському житті. З іншого боку, здорові діти, які навчаються з першого класу з дітьми з особливими потребами, в дорослому віці по-іншому ставляться до людей з обмеженими фізичними можливостями: вже не з жалістю чи презирством, а нарівні, вчать природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, налагоджувати й підтримувати дружні стосунки, які відрізняються від них.

Реалізація ідеї інклюзії як однієї з провідних тенденцій сучасного етапу розвитку національної системи освіти жодною мірою не означає згортання існуючої диференційованої системи спеціальної освіти. Ефективне інтегрування можливе лише в умовах постійного удосконалення систем загальної та спеціальної освіти, ліквідації наявних кордонів між ними. Принципово важливою тут є продумана державна політика, яка має базуватися на оптимізації процесу інтегрування учнів з особливими потребами у загальноосвітній простір та враховувати науково-методичні підходи впровадження інклюзивної освіти:

- інклюзивна освіта потребує розроблення відповідної нормативно-правової бази, що закріплює правові засади здобуття освіти в різних формах особами з порушеннями психофізичного розвитку;

- інклюзивне навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку має відбуватися за участі різнопрофільних фахівців (корекційний педагог, асистент учителя, психолог, медичний працівник, соціальний працівник, помічник учителя та ін.) й за умови вчасно проведеної корекційно-розвивальної роботи;

- ефективність інклюзивного навчання освіти суттєво підвищиться за умови своєчасної й кваліфікованої діагностики та оцінювання розвитку дитини, а також при наданні консультативно-інформаційної підтримки педагогам і адміністрації загальноосвітнього закладу, в якому вона навчається, та її батькам;

- в умовах інклюзивної освіти вкрай значущим є застосування мультидисциплінарного підходу при організації психолого-педагогічного супроводу учнів, залучення місцевої громади до вирішення питань інтегрування такої дитини у соціокультурний простір;

- необхідними є розробка й подальше удосконалення навчально-методичного забезпечення (індивідуальних навчальних планів, спеціальних програм, підручників і дидактичних засобів, враховуючи вимоги особистісно-діяльнісного підходу в освіті дітей з порушеннями психофізичного розвитку;

– ефективне інклюзивне навчання можливе лише за умови спеціальної підготовки і перепідготовки педагогічних кадрів. Метою такої підготовки є оволодіння педагогами загальноосвітніх шкіл (дошкільних закладів) основними методами диференційованого навчання, сучасними методиками оцінювання навчальних досягнень та розвитку дітей тощо;

– широке запровадження інклюзивного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку передбачає залучення батьків до навчально-виховного процесу на партнерських засадах, співпрацю з громадою та підтримку ініціатив громадських і батьківських організацій. Безумовно, впровадження інклюзивної освіти має відбуватися поступово з професійним відпрацюванням усіх її складових.

Отже, слід звернути особливу увагу учасникам навчально-виховного процесу (керівнику закладу, вчителю, іншим педагогічним працівникам та батькам), пов'язаного з особливими освітніми проблемами дітей, на те, що ці діти мають такі ж права на освіту, як і решта людей. Нині, на жаль, не всі дорослі люди, які працюють у навчальних закладах, а також батьки здорових дітей сприймають цю дитину як повноправного учасника навчально-виховного процесу [1].

Надзвичайно важлива роль керівника навчального закладу в цьому процесу. Адже від того, яким чином зустріне дитину та її батьків керівник закладу, як налаштує на її сприйняття колектив навчального закладу та створить умови для навчання залежить подальше навчання дитини у цьому закладі.

Надзвичайно важливим учасниками інклюзивного навчання дитини є її батьки. У розвинених країнах, які мають немалий досвід з цього питання, однією з умов включення дитини в інклюзивне навчання є здатність батьків свідомо сприймати стан дитини, уміти співпрацювати з педагогами, виступаючи їхніми активними помічниками. Для цього батьки повинні бути добре обізнаними з перевагами і недоліками різних форм навчання для того, щоб зробити свідомий вибір і компетентно брати участь у навчанні і розвитку дитини.

Упровадженню інклюзивної освіти перешкоджає архітектурна недоступність багатьох навчальних закладів, приміщень у них, відсутність відповідного середовища, спеціалістів для роботи з дітьми в умовах інклюзії тощо. Проблемним залишається питання відповідності санітарним вимогам внутрішніх приміщень у навчальних закладах (ліфти, підйомники, санітарні кімнати тощо), на що значною мірою впливає відсутність

фінансування та інше [2, с. 49].

Інклюзивне навчання дітей є технологічно складним педагогічним процесом. Він вимагає не тільки віртуозної роботи педагога, у кого в класі кілька дітей навчається за індивідуальним навчальним планом і потребують особливої уваги і допомоги, але й усієї команди супроводу дитини: психолога, фахівців з різних напрямків корекційної педагогіки, логопеда, помічника, асистента педагога. Щоб забезпечити успішність навчання дитини з особливими освітніми потребами і інклюзивному навчанні необхідно насамперед подбати про його індивідуалізацію і врахування різноманіття особливостей розвитку дітей з різними видами порушень. Слід допомогти педагогічному колективу пристосувати освітнє середовище до потреб дитини шляхом надання їй додаткових послуг, налагодити системність спостереження за динамікою її розвитку, провести вивчення особливостей пізнавальної діяльності, з'ясувати індивідуальні сильні і слабкі сторони та спланувати способи їх врахування в навчальному процесі та у взаємодії з оточуючими.

Отже, організація інклюзивного навчання вимагає послідовної постійної роботи з усіма його учасниками: педагогами, батьками, дітьми з особливими освітніми потребами [7, с. 84].

Успішне впровадження інклюзивного навчання в системі освіти України дасть можливість вирішувати завдання підтримки дітей з особливими освітніми потребами на державному рівні, а саме закріплювати нову філософію державної політики щодо них, удосконалювати нормативно-правову базу відповідно до міжнародних договорів у сфері прав людини, активно впроваджувати моделі інклюзивного навчання у всіх закладах освіти. Безумовно, впровадження інклюзивної освіти має відбуватися поступово з професійним відпрацюванням усіх її складових.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, впровадження ефективної системи інклюзивної освіти в Україні можливе при взаємодії різних факторів, а саме поліпшення кадрового та методичного забезпечення, посилення фінансування, удосконалення нормативно-правового забезпечення інклюзивної освіти, поліпшення архітектурної недоступності навчальних закладів, приміщень у них, тощо.

Важливим є формування позитивної громадської думки щодо інклюзивної освіти. Особливу увагу слід приділити підготовці суспільства до толерантного сприйняття дітей з особливими освітніми потребами, взаємодії з такими дітьми та їхнім найближчим оточенням. Відсутність належного

фінансування освіти є перешкодою на шляху її розвитку, тому необхідним є збільшення фінансування матеріальної бази навчальних закладів.

Справжня інклюзія має на меті максимально зняти бар'єри у доступі дитини з особливими освітніми потребами до розвитку її природного потенціалу.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Реалізація оновленого змісту освіти дітей з особливими потребами: початкова ланка: навч.-метод. посібник / Н. Б. Адамюк, Л. Є. Андрусишина, О. О. Базилевська та ін., НАПН Інститут спеціальної педагогіки; за ред. В. В. Засенка, А. А. Колупасової, Н. О. Макарчук, В. І. Шинкаренко. – Київ, 2014. – 336 с.

2. Розвиток політики інклюзивних шкіл. Інтегроване планування послуг, їх надання та фінансування в Канаді: посібник / Дж. Блейз, Е. Чорнобой, Ш. Крокер, Е. Страт, О. Красюкова-Еннз. – К.: Паливода А. В., 2012. – 46 с.

3. Огляд ролі асистентів учителів у канадських школах. Досвід провінцій Манітоба, Нова Шотландія та Альберта: посібник / Е. Чорнобой, О. Красюкова-Еннз. – К.: Паливода А. В., 2012. – 32 с.

4. Інклюзивна освіта. Посібник для батьків: посібник / Анна Креста, Джоана Блейз, Ольга Красюкова-Еннз. – К., 2012. – 116 с.

5. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник / за заг. редакцією Л. Ю. Байди, О. В. Красюкової-Еннс / кол. авторів: Л. Ю. Байда, О. В. Красюкова-Еннс., С. Ю. Буров, В. О. Азін, Я. В. Грибальський, Ю. М. Найда. – К., 2012. – 216 с.

6. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навчальний посібник / О. Гаврилов. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. – 308 с.

7. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / Кол. авторів: А. А. Колупасова., Н. З Софій., Ю. М. Найда та ін. За заг. ред. Л. І. Даниленко/ – К.: 2007. – 128 с.

REFERENCES

1. *Realizatsiya onovlenoho zmistu osvity ditey z osoblyvymy potrebamy: pochatkova lanka* (2014). [Implementation of the updated content of education for children with special needs: an initial link]. Kyiv.

2. *Rozvytok polityky inklyuzyivnykh shkil. Intehrovane planuvannya posluh, yikh nadannya tafinansuvannya v Kanadi* (2012). [Policy development for inclusive schools. Integrated service planning, provision and financing in Canada]. Kyiv.

3. *Ohlyad roli asyistentiv uchyteliv u kanads'kykh shkolakh. Dosvid provintsiy Manitoba, Nova Shotlandiya ta Al'berta*. (2012). [Overview of the role of teacher assistant in Canadian schools. Experience the provinces of Manitoba, Nova Scotia and Alberta].

4. *Inklyuzyvna osvita*. (2012) [Inclusive education]. KYIV.

5. *Invalidnist' ta suspil'stvo*. (2012). [Disability and society]. KYIV.

6. *Osoblyvi dity v zakladi i sotsial'nomu seredovyschi*. (2009). [Special children in the institution and social environment]. Kam'yanets-Podil's'kyu.

7. *Inklyuzyvna shkola: osoblyvosti orhanizatsiyi ta upravlinnya*. (2007). [Inclusive school: features of organization and management]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

НАГОРНА Олена Василівна – асистент кафедри спеціальної освіти та здоров'я людини Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: інклюзія, інклюзивна освіта, діти з особливими освітніми потребами.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

NAHORNA Olena Vasylivna – Assistant of the Special Education and Health Department of the Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: inclusion, inclusive education, children with special educational needs.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2019 р.

Рецензент – д.п.н. професор Стратан-Артишкова Т. Б.

УДК 378. 792

СКРИПНИК Олександр Сергійович – аспірант Льотної академії Національного авіаційного університету
e-mail: sasha03099@gmail.com

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ХОРЕОГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасні соціальні умови висувають особливі вимоги до характеру професійної діяльності фахівця-хореографа та професійно-кваліфікаційної

структури його діяльності в цілому. При формуванні навчально-професійного змісту підготовки фахівця, розробки структури його професійно-творчого становлення у вищій освіті необхідно враховувати особливості та характер